مطالعات اسلامی زنان و خانواده
دوفصلنامه علمی- پژوهشی
سال نهم- شماره شانزدهم
بهار و تابستان ۱۴۰۱

ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی برون‌داده‌ای حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی از طریق هم‌رخدادی واژگان در پایگاه استنادی وب آو ساینس

رضا کریمی[۱]

فائزه‌السادات طباطبایی امیری[۲]

چکیده

هدف اصلی پژوهش، ترسیم نقشه علم‌نگاشتی برون‌داده‌ای حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی از طریق هم‌رخدادی واژگانی در پایگاه وب آو ساینس است. این پژوهش از نظر نوع، کاربردی و روش پژوهش تحلیل نیز رخداد واژگان از روش‌های علم‌سنجی است. قالب مقاله، چکیده نشست‌ها و نقد و بررسی کتاب، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین تکرار کلیدواژه‌ها، مربوط به خشونت خانگی با واژه‌های خشونت همسر، شیوع، زنان، تجاوز و بهداشت و سلامت است. همچنین حیطه‌های موضوعی برتر، به موضوعات زنان، جنسیت، شیوع، بهداشت و سلامت، خشونت خانگی و خشونت شریک جنسی صمیمی اختصاص یافته است. واژگان تولیدات علمی در ۷ خوشه قرار گرفته‌اند. واژه زنان در سه سنجه مرکزیت درجه، مرکزیت نزدیکی و مرکزیت بینابینی در پایگاه وب آو ساینس در رتبه اول قرار دارد و شبکه هم‌رخدادی واژگان دارای پیوستگی زیاد است. گستردگی دامنه مطالعات جنسیت و زنان در رشته‌های مختلف، توجه بیش از پیش به مسائل مربوط به حقوق زنان و مطرح‌شدن مسائلی همچون: خشونت، بهداشت و سلامت زنان و ابعاد مختلف آنها در مباحث حقوق زنان در کشورهای اسلامی، از جمله نتایج این پژوهش است.

واژگان کلیدی: نقشه علمی، جنسیت، زنان، کشورهای اسلامی، هم‌رخدادی واژگان.

---

۱. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه قم، قم، ایران؛ karimircz@gmail.com

۲. دانشجوی دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران؛ faeze.tabatabai@gmail.com

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۶/۱۱ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۲/۲۳

مقدمه

دستیابی به مجموعه‌هایی از منابع اطلاعاتی در زمینه‌های مختلف موضوعی، بر پایه شبکه گسترده از منابع علمی، برای سیاستگذاران و پژوهشگران، از جایگاه بسیار ویژه‌ای برخوردار است. متخصصان علم‌سنجی با استفاده از روش‌ها و فنون مختلفی همچون: تحلیل هم‌استنادی، هم‌واژگانی و هم‌نویسندگی، به مطالعه ساختار دانش در رشته‌های مختلف اقدام می‌کنند. تجزیه و تحلیل هم‌واژگانی از جمله تکنیک‌های کمّی مورد استفاده در علم‌سنجی بوده که راستای شناسایی ارتباطات پیچیده میان علوم و تحلیل ساختار دانش به‌منظور دستیابی به نقشه‌های علمی به کار می‌رود و در آن بر اساس فراوانی تعداد هم‌رخدادی جفت واژه‌ها و عبارات، و ارتباط میان واژگان به‌کاررفته در قسمت‌های مختلف مدرک (از جمله عنوان، چکیده، کلیدواژه‌ها و متن)، روابط میان موضوعات در یک حیطه پژوهشی و سیر توسعه علوم، نمایش داده می‌شود (هه[1]، ۱۹۹۹، ص۱۳۴؛ سهیلی، شعبانی و خاصه، ۱۳۹۵، ص۲۵؛ احمدی و کوکبی، ۱۳۹۴، ص۶۵۰). طبق تعریف وگان و لیدسدورف[2] (۲۰۰۶) منظور از هم‌رخدادی واژگان این است که دو اصطلاح با هم در یک مدرک به کار برده شوند و هر چقدر هم بیشتر با همدیگر تکرار شده باشند، این دو واژه، ارتباط بیشتری با هم دارند (نقل از: محمدی، ۱۳۸۷،ص۵۶). ازآنجاکه هم‌رخدادی دو اصطلاح یا دو واژه، برای کشف رابطه دو موضوع در یک حوزه پژوهشی استفاده می‌شود، بدین‌وسیله می‌توان پیشرفت آن حوزه از علم را دنبال کرد. هم‌رخدادی دو یا بیشتر از دو واژه در یک مدرک ملاک قرار می‌گیرد. واژه‌ها ممکن است به‌صورت کلیدواژه‌های توصیفگر یا واژه‌های متن باشند (حیدری، ۱۳۸۹؛ نقل از: توکلی فراش، ۱۳۹۵، ص۶۳). این تکنیک با تکیه بر واژه‌های پربسامد می‌تواند مهم‌ترین موضوع‌های پژوهشی در هر حوزه علمی را مشخص کند؛ یعنی میزان رخداد یک واژه، نشان‌دهنده میزان اهمیت آن در حوزه علمی مورد نظر است (توکلی فراش، ۱۳۹۵، ص۴). در حال حاضر، این تکنیک در تمامی گرایش‌ها و رشته‌های موضوعی مختلف در سطح جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد و نتایج آن برای ارائه بهتر، معمولا به‌صورت نقشه‌های علمی، به تصویر کشیده می‌شوند. ازاین‌رو،

1. HE
2. Wegan & Leydesdorff

از مهم‌ترین اهداف تولید نقشه‌های علمی، شناسایی الگوها و گرایش‌ها، ارائه تصویری کلان از وضعیت پژوهش‌های صورت‌گرفته و چگونگی روابط حوزه‌ها با یکدیگر و در نهایت، آگاهی از چگونگی رشد و توسعه این حوزه‌ها است. (صدیقی، ۱۳۹۳، ص۳۷۶)

از سوی دیگر، در عصر کنونی، تمامی کشورها از جمله کشورهای اسلامی، برای سهیم‌شدن در عرصه رقابتی تولید علم در حیطه‌های مختلف موضوعی، نیازمند بررسی تولیدات علمی، شناسایی جهت‌گیری‌های موضوعی و تطابق تولیدات علمی با نیازهای کشور خود می‌باشند تا از این رهگذر، با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های مناسب، جایگاه شایسته خود را در عرصه جهانی به دست آورند. در این میان، معروف‌ترین پایگاهی که اقدام به نمایه‌کردن تولیدات علمی به زبان آمار می‌کند، پایگاه وب آو ساینس است که مبنای بسیاری از پژوهش‌ها از جمله پژوهش حاضر قرار دارد.

با توجه به اهمیت و جایگاه موضوع جنسیت، زنان و خانواده در ایران و برخی کشورهای اسلامی، مطالعه وضعیت موضوعی تولیدات علمی پژوهشگران حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی و شناسایی حوزه‌های پژوهشی فعال در این عرصه، در قالب یک نقشه موضوعی، ضروری به نظر می‌رسد. ازآنجاکه مقالاتی که در حوزه جنسیت، زنان و خانواده چاپ می‌شوند تنوع موضوعی فراوانی دارند، انجام یک تحلیل هم‌واژگانی و شناسایی بدنه اصلی و ساختار دانش در این پژوهش‌ها می‌تواند منتج به سازماندهی علمی آنها شده و تصویر کلانی از وضعیت پژوهش‌های این حوزه موضوعی ارائه نماید. با ترسیم نقشه علمی حوزه مذکور از طریق هم‌رخدادی واژگان می‌توان پویایی حوزه مورد نظر را در طی دوره‌های زمانی مختلف دنبال کرد و با شناخت و بررسی موضوعاتی که بیشتر از همه، در حوزه جنسیت، زنان و خانواده مورد توجه قرار گرفته است، مسیر پژوهش‌های آتی این حوزه روشن شود.

نظر به اینکه بدنه اصلی پژوهش‌های حوزه جنسیت، زنان و خانواده، تاکنون از جنبه هم‌رخدادی واژگان، مورد بررسی قرار نگرفته است و نیز مشخص‌نبودن وضعیت تولیدات علمی حوزه زنان و خانواده در کشورهای اسلامی از جنبه موضوعات پژوهشی و هسته، لازم است برای بهره‌وری بیشتر از قابلیت‌های پژوهشی و همچنین ارائه پیشنهادهایی به‌منظور کمک

به پژوهشگران حوزه زنان و خانواده در کشورهای اسلامی، تصویری عینی از ساختار علمی و وضعیت موضوعی پژوهش‌های حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی ارائه شود. ازاین‌رو، این پژوهش با استفاده از روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان و نیز رویکرد ترسیم نقشه علم، با بررسی موضوعی مقالات منتشرشده در پایگاه استنادی وب آو ساینس، که در ارتباط با حوزه جنسیت، زنان و خانواده است، تلاش می‌کند به مسائل زیر پاسخ دهد: گرایش‌ها و دسته‌های موضوعی مطرح، اصلی و داغ در این حوزه، خوشه‌های موضوعی شکل‌گرفته، و روند رشد تولیدات علمی آن در میان کشورهای اسلامی چگونه است؟ با انجام پژوهش حاضر می‌توان حیطه‌های موضوعی، روابط بین عناصر و واژگان این حوزه، تغییرات ایجادشده در حوزه موضوعی مورد نظر و شکاف‌های موجود در آن و به‌طور کلی نقاط قوت و ضعف و در نهایت، نیازها و اولویت‌های پژوهشی حوزه جنسیت، زنان و خانواده را مشخص کرد.

۱. اهداف پژوهش

هدف اصلی

ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی برون‌دادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی از طریق هم‌رخداد واژگانی در پایگاه وب آو ساینس

اهداف فرعی

۱. بررسی وضعیت فراوانی کلیدواژه‌های برون‌دادهای علمی پژوهشگران کشورهای اسلامی

۲. بررسی وضعیت فراوانی کلیدواژه‌های برون‌دادهای علمی پژوهشگران کشورهای اسلامی بر حسب مناطق به‌صورت تطبیقی و مقایسه‌ای

۳. بررسی وضعیت نرخ رشد برون‌دادهای علمی پژوهشگران حوزه جنسیت، زنان و خانواده

۴. بررسی مهم‌ترین واژگان هر خوشه و ارتباط میان این واژگان

۶. بررسی وضعیت هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی بر اساس سنجه‌های مرکزیت به لحاظ درجه نزدیکی، بینابینی و واژگان دارای نقش مرکزیت در این حوزه

۷. بررسی وضعیت ساختار شبکه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی از لحاظ پیوستگی و گسستگی

۲. پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه پژوهش در حوزه تولیدات علمی کشورها و نیز استفاده از روش تحلیل هم‌واژگانی، حاکی از آن است که روش مذکور، در پژوهش‌های بسیاری در حوزه‌های مختلف موضوعی، مورد استفاده قرار گرفته است. از سوی دیگر، برخی پژوهش‌ها فارغ از حیطه موضوعی، بیشتر با تمرکز بر تولیدات علمی ایران یا تولیدات علمی کشورهای جهان، خاورمیانه و کشورهای اسلامی و همسایه و جایگاه ایران در بین آنها، انجام شده‌اند. مرور کلی پیشینه‌ها، مبیّن این مسئله است که به‌منظور تعیین روند و میزان رشد تولیدات علمی کشورهای مختلف، از روش‌های مختلف علم‌سنجی و تحلیل واژگانی استفاده شده است. با این حال، با جستجوهای صورت‌گرفته، حوزه موضوعی جنسیت، زنان و خانواده، چه به‌صورت منطقه‌ای و آن هم در کشورهای اسلامی، و چه به‌صورت کلی، کمتر مورد سنجش قرار گرفته است که در زیر به آنها اشاره می‌شود.

بختیاری و دیگران (۱۳۹۳) در تحلیل محتوای موضوعی مقالات علمی پژوهشی حوزه زن و خانواده، دریافتند که کلیدواژه‌های زن، جنس. جنسیت، خانواده. خانوار و زناشویی، دارای بیشترین میزان فراوانی و کلیدواژه‌های حقوق، اسلام، آسیب و عدالت، کمترین میزان فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

توکلی‌زاده راوری و همکاران (۱۳۹۴) با تحلیل محتوای مقالات فارسی نشریات علمی ایران در زمینه ازدواج و طلاق، با روش خوشه‌بندی سلسله مراتبی به این نتیجه رسیدند که ۰/۶۷ از موضوعات طلاق، شبیه موضوعات ازدواج و ۰/۳۸ از موضوعات ازدواج، شبیه به موضوعات طلاق است. نکته‌ای که در مقالات مورد مطالعه، کمتر به آن توجه شده، مسائل جنسی است. به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که موضوعات حوزه ازدواج، کمتر به تعارضات زناشویی گرایش دارد.

کریمی، طباطبایی امیری و قاسم‌پور (۱۳۹۸)، در پژوهشی با هدف تحلیل روابط بین رشته‌ای مطالعات جنسیت، زنان و خانواده، با استفاده از ترسیم نقشه هم‌واژگان دریافتند که فرزندپروری، زناشویی، فمینیسم، جنسیت، زن، خانواده، طلاق، ازدواج، خشونت و سلامت، ده خوشه اصلی این حوزه به شمار می‌آیند. وضعیت خوشه‌های تولیدشده در این شبکه و همچنین کلیدواژه‌های مورد استفاده، نشان از خلاءهای پژوهشی جدی و همچنین فقر نظری و فقدان ارتباط با تطور و تحول مفاهیم این حوزه دارد.

هاتفی مستقیم و دیگران (۱۳۹۸) در پژوهشی با هدف کشف نقشه مفهومی خانواده در ایران، دریافتند که مفهوم خانواده، بیشترین اولویت موضوعی با ۳۳/۶۱ درصد را دارد. مفاهیم به‌دست‌آمده از روش دلفی شامل دو دسته‌بندی موضوعی تحکیم خانواده و آسیب‌شناسی خانواده، با داشتن بالاترین میزان پژوهش در منابع اطلاعاتی زنان، برای دستیابی به نقشه مفهومی برگزیده شدند. در دسته‌بندی تحکیم خانواده، مقوله اخلاق، روحیه حمایت و اشتغال و در دسته‌بندی آسیب‌شناسی خانواده، مقوله اخلاق ناپسند، تعارضات و رسانه‌ها، پربحث‌ترین مقولات، شناخته شدند.

۳. روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است. روش پژوهش تحلیل هم‌رخداد واژگان، از روش‌های علم‌سنجی است. بنابراین، در پژوهش حاضر برای تحلیل هم‌رخداد واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی، واژگان با بالاترین بسامد هم‌رخداد تعیین شدند. جامعه این پژوهش، کلیه پیشینه‌های برون‌دادها و تولیدات علمی پژوهشگران حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی در پایگاه وب آو ساینس شامل ۱۷۸۴ پیشینه و تاریخ انجام جستجو، ۱۳۹۷/۹/۵ است. کشورهای مورد مطالعه در پژوهش، ۵۷ کشور اسلامی بودند که در سازمان کنفرانس اسلامی (اُ. آی. سی)[1] عضویت دارند. کشورهای عضو این سازمان عبارتند از: آلبانی، اردن، ازبکستان، افغانستان، الجزایر، امارات متحده عربی، اندونزی، اوگاندا، ایران،

1. Organization of Islamic Countries (OIC)

بحریـن، برونئـی، بنـگلادش، بنیـن، بورکینافاسو، پاکسـتان، تاجیکسـتان، ترکمنسـتان، ترکیـه، توگو، تونس، جیبوتی، چاد، ساحل عاج، سنگال، سودان، سورینام، سوریه، سومالی، سیرالئون، عـراق، عربسـتان سعودی، عمـان، فلسطین، قرقیزستان، قزاقستان، قطر، گابـن، گامبیـا، گویـان، گینـه، گینـه بیسـائو، لبنـان، لیبـی، مالدیـو، مالـزی، مالـی، مراکـش، مصـر، موریتانـی، موزامبیـک، نیجریه، نیجـر، کامرون، کومور، کویت و یمن.

برای بازیابی مدارک مربوط به جنسیت، زنان و خانواده از راهبرد زیر استفاده گردید:

SU=(wom* OR famil* OR feminis* OR gender OR sex OR Husband OR wife OR spouses Households OR Menstruation OR Kinship OR Marriage OR Menopause OR Mother OR widow OR adultery OR sodomy OR fertility OR Fetal OR Fetus OR abortion OR chastity OR purdah OR "Birth control" OR parent OR divorce OR Puberty OR pregnant OR INFERTIL* OR Paternal) AND CU= iran

فرمول فوق همراه با اسامی ۵۷ کشور اسلامی به طور جداگانه با عملگر (AND) ترکیب و مورد جستجو قرار گرفت و با فرمت تب - دیلیمیتد و پلین تکس در قالب فایل‌های متنی ذخیره شد. این رکوردها، در قالب‌هایی همچون: مقاله، چکیده نشست‌ها، نقد و بررسی کتاب و ... بود. داده‌های ذخیره‌شده، به‌صورت فایل متنی به نرم‌افزار اکسل منتقل و تجمیع شد. در این نرم‌افزار، داده‌های مربوط به فیلد کلیدواژه‌های نویسندگان که در ستون DE آمده، استخراج شد. پس از جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، با توجه به حجم زیاد کلیدواژه‌ها و مشکلات زبان کنترل‌نشده، کنترل و یکدست‌سازی کلیدواژها صورت گرفت. برای اخذ خروجی نقشه‌های موضوعی مختلف و ترسیم نقشه کلی، از نرم‌افزار ووز ویور[1] استفاده شده است. همچنین در این پژوهش، از نرم‌افزار نت دراو[2] و یو سی نت[3]، برای ترسیم نقشه هر خوشه و شاخص‌های علم‌سنجی استفاده شد. در ادامه، تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس سؤالات پژوهش بیان شده است.

1. VOSviewer
2. NetDraw
3. Ucinet

۴. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

برون‌داده‌های علمی تولیدشده توسط پژوهشگران کشورهای اسلامی در حوزه جنسیت، زنان و خانواده، در پایگاه وب آو ساینس در قالب ۱۱ نوع مدرک انتشار یافته‌اند. بررسی یافته‌ها نشان می‌دهد قالب مقاله در پایگاه وب آو ساینس، با تعداد ۱۵۸۲ (۸۵،۴۲ درصد) بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است. بعد از آن، قالب چکیده نشست‌ها با تعداد ۱۰۸ (۵،۸۳ درصد) و نقد و بررسی کتاب با تعداد ۴۸ (۲،۵۹ درصد)، در رتبه دوم و سوم قرار دارند. قالب اقلام کتاب‌شناختی و اطلاعاتی در مورد یک شخص، با تعداد ۱ مورد (۰،۰۵ درصد)، کمترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. تولیدات علمی حوزه جنسیت، زنان و خانواده در ایران نیز در قالب ۷ نوع منبع انتشار یافته که به ترتیب مربوط به مقاله با تعداد ۱۲۴ (۸۲،۶ درصد)، چکیده نشست‌ها با تعداد ۱۷ (۱۱،۳ درصد) و مقالات کنفرانسی با تعداد ۳ مورد (۲ درصد) است. کمترین میزان، به سرمقاله و نقد بررسی هر کدام با ۱ عدد (۰،۶ درصد) اختصاص دارد.

سوال ۱. توزیع فراوانی کلیدواژه‌های تولیدات علمی کشورهای اسلامی در حوزه جنسیت، زنان و خانواده در پایگاه وب آو ساینس بر اساس میزان هم‌واژگانی چگونه است؟

جدول ۱: توزیع فراوانی کلیدواژه‌های تولیدات علمی کشورهای اسلامی بر اساس میزان هم‌واژگانی

ردیف	واژه	واژه	تعداد	ردیف
۱	خشونت همسر	خشونت خانگی	۶۵	۳۰
۲	خشونت خانگی	شیوع	۳۹	۳۱
۳	خشونت خانگی	زنان	۳۹	۳۲
۴	خشونت خانگی	تجاوز	۳۴	۳۳
۵	زنان	جنسیت	۳۳	۳۴
۶	خشونت خانگی	بهداشت و سلامت	۳۲	۳۵
۷	شیوع	عوامل خطرساز	۲۶	۳۶
۸	جنسیت	ترکیه	۲۴	۳۷
۹	زنان	خطر	۱۸	۳۸
۱۰	زنان	خشونت	۱۸	۳۹

طبق جدول ۱، توزیع فراوانی کلیدواژه‌های این حوزه بر اساس میزان هم‌واژگانی نشان می‌دهد که بیشترین تکرار واژه‌ها، مربوط به خشونت خانگی با واژه‌های خشونت همسر، شیوع، زنان، تجاوز و بهداشت و سلامت است.

سؤال ۲: وضعیت فراوانی کلیدواژه‌های برون‌داده‌های علمی پژوهشگران کشورهای اسلامی بر اساس میزان هم‌واژگانی بر حسب مناطق به‌صورت تطبیقی و مقایسه‌ای چگونه است؟

جدول۲. توزیع فراوانی کلیدواژه‌های تولیدات علمی کشورهای اسلامی به‌صورت تطبیقی بر اساس پرتکرارترین و هم‌رخدادی هم‌واژگانی

مناطق و کشورها	پرتکرارترین کلیدواژه‌ها	هم‌رخدادی واژگان
کشورهای اسلامی قاره افریقا غیر از کشورهای عربی	اوگاندا، نیجریه، اچ ای وی، جنسیت، آفریقا، خشونت شریک جنسی صمیمی، کودکان، خشونت علیه زنان، سوء استفاده از کودکان، ایدز، خشونت خانگی علیه نوجوانان، کامرون، بارروری، حقوق بشر، بارداری، خشونت جنسی، جنوب صحرای آفریقا، جوانان	اچ آی وی و اوگاندا؛ ایدز و اچ آی وی؛ نیجریه و خشونت شریک جنسی صمیمی؛ اچ آی وی و خشونت شریک جنسی صمیمی
کشورهای عربی	زنان، خشونت خانگی، عربستان سعودی، سوء استفاده از کودکان، اردن، لبنان، فرهنگ، جنسیت، خشونت شریک جنسی صمیمی، مصر، اسلام، سوء استفاده فیزیکی، تحقیق کیفی، شیوع، عوامل خطرساز، خشونت	خشونت خانگی و خشونت شریک جنسی صمیمی؛ نگرش‌ها و خشونت خانگی؛ نگرش‌ها و خشونت شریک جنسی صمیمی
کشورهای شرق آسیا	بنگلادش، مالزی، جنسیت، پاکستان، زنان، اندونزی، خشونت شریک جنسی صمیمی، خشونت خانگی، نوجوانان، اسلام، شیوع، عوامل خطرساز، سوء استفاده جنسی	بنگلادش و خشونت شریک جنسی صمیمی؛ بنگلادش و زنان؛ زنان و اندونزی
ایران	ایران، زنان، خشونت خانگی، اختلال بیش‌فعالی کمبود توجه، سوء استفاده از کودکان، جنسیت، سوء استفاده جنسی از کودکان، کودکان، ناباروری، گزارش اجباری، سلامت روان، بارداری، بهداشت و سلامت زنان، یائسگی، سبک‌های فرزندپروری	ایران و زنان؛ زنان و خشونت خانگی؛ سوء استفاده جنسی از کودکان و گزارش اجباری
ترکیه	ترکیه، جنسیت، زنان، خشونت خانگی، سوء استفاده جنسی، سوء استفاده از کودکان، خشونت	ترکیه و جنسیت؛ ترکیه و خشونت خانگی

طبق یافته‌های جدول ۲، در کشورهای اسلامی قاره افریقا، بیشترین فراوانی به اوگاندا، نیجریه، اچ ای وی و بیشترین میزان هم‌رخداد واژگانی به اچ آی وی و اوگاندا؛ ایدز و اچ آی وی تعلق دارد. در کشورهای عربی، زنان و خشونت خانگی، بیشترین تکرار را دارند و بیشترین میزان هم‌رخداد واژگانی، مربوط به خشونت خانگی و خشونت شریک جنسی صمیمی است. در ایران و ترکیه نیز وضعیت پرتکرارترین کلیدواژه و هم‌رخداد واژگانی، مشابه کشورهای عربی است.

در مجموع، از نویسندگان ایرانی در پایگاه وب آو ساینس در حیطه موضوعی جنسیت، زنان و خانواده ۱۵۰ مقاله منتشر شده است. پنج مجله JOURNAL OF WOMENS HEALTH با ۲۲ مقاله، WOMEN & HEALTH با ۱۴ مقاله و مجلات HEALTH CARE FOR WOMEN INTERNATIONAL،JOURNALOFCOMPARATIVEFAMILYSTUDIES وJOURNAL OF FAMILY VIOLENCE ، JOURNAL OF SEX & MARITAL THERAPY هر کدام با ۱۲ مقاله، پذیرای دریافت بیشترین مقاله از پژوهشگران ایرانی بوده‌اند. در مجموع، ۷۲ مقاله در این پنج مجله منتشر شده است. از سوی دیگر، ۷۲ مقاله مربوط به موضوعات پزشکی، ۵۰ مقاله مربوط به موضوعات مرتبط با خانواده و ۲۹ مقاله، به موضوع خشونت خانوادگی ارتباط داشته است.

سوال ۳: نرخ رشد برون‌دادهای علمی پژوهشگران کشورهای اسلامی به چه میزان است؟

برای محاسبه نرخ رشد برون‌دادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی، از فرمول میانگین هندسی استفاده شده است. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، نرخ رشد حوزه جنسیت، زنان و خانواده کشورهای اسلامی در پایگاه وب آو ساینس، ۲۶ درصد است. در نمودار[1]، نوسانات این رشد نمایان است. بیشترین نرخ تولیدات علمی توسط پژوهشگران کشورهای اسلامی در حوزه جنسیت، زنان و خانواده به ترتیب در سال‌های ۲۰۱۰ (۸۹۵ مورد)، ۲۰۰۸ (۸۳۰ مورد) و ۲۰۰۹ (۷۵۲ مورد) در این پایگاه انتشار یافته‌اند.

نمودار ۱: نرخ رشد برون‌دادهای علمی پژوهشگران کشورهای اسلامی

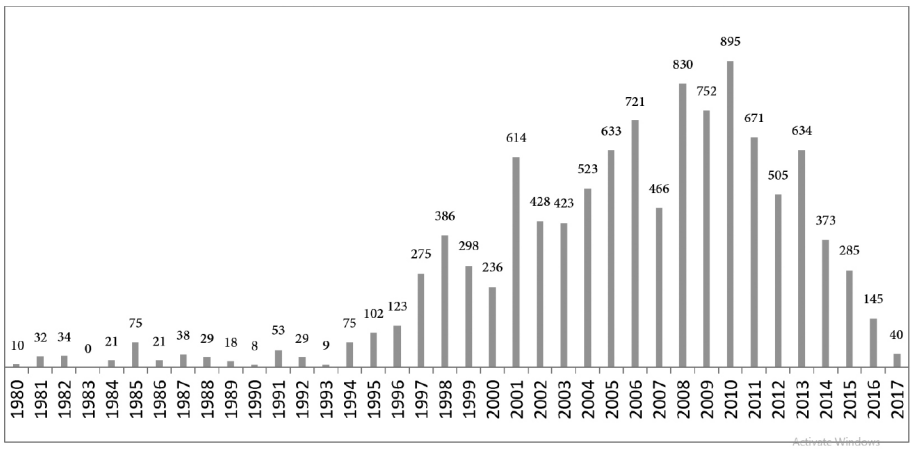

سوال ۴: توزیع فراوانی حیطه‌های موضوعی برون‌دادهای علمی پژوهشگران کشورهای اسلامی در حوزه جنسیت، زنان و خانواده در پایگاه وب آو ساینس چگونه است؟

همان‌طورکه در جدول ۳ مشاهده می‌شود، موضوع زنان، با ۲۰۷ مدرک و میزان پیوند ۹۸۹ با سایر موضوعات، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است. موضوع جنسیت، با ۱۴۴ مدرک و میزان پیوند ۶۶۷ در رتبه دوم و موضوع شیوع، با ۱۲۵ مدرک و میزان پیوند ۸۱۴ در رتبه سوم قرار دارند.

جدول ۳: توزیع فراوانی حیطه‌های موضوعی برتر

کلیدواژه	میزان رخداد	میزان پیوند
زنان	۲۰۷	۹۸۹
جنسیت	۱۴۴	۶۶۷
شیوع	۱۲۵	۸۱۴
بهداشت و سلامت	۱۲۴	۷۲۰
خشونت خانگی	۱۲۰	۷۹۱
خشونت شریک جنسی صمیمی	۹۲	۶۶۳
ترکیه	۷۶	۳۶۴
تجاوز/ خشونت/ سوء استفاده	۷۲	۴۷۷
نگرش‌ها	۷۱	۴۷۵
نوجوانان	۶۷	۴۳۸

سوال ۵: مهم‌ترین واژگان هر خوشه کدامند و ارتباط میان این واژگان چگونه است؟

با استفاده از نرم‌افزار یو سی نت، ارتباط بین واژگان و نقشه‌ها توسط این نرم‌افزار مشخص شدند. با نرم‌افزار یو سی نت، بررسی خوشه‌ها و نیز سنجه‌های مرکزیت و بینابینی محاسبه می‌شود. نقشه کلی ترسیم‌شده از هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی در پایگاه وب آو ساینس توسط نرم‌افزار ووز ویور در شکل زیر قابل مشاهده است.

شکل ۱: نقشه هم‌رخداد واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی در پایگاه وب آو ساینس با استفاده از نرم‌افزار ووز ویور

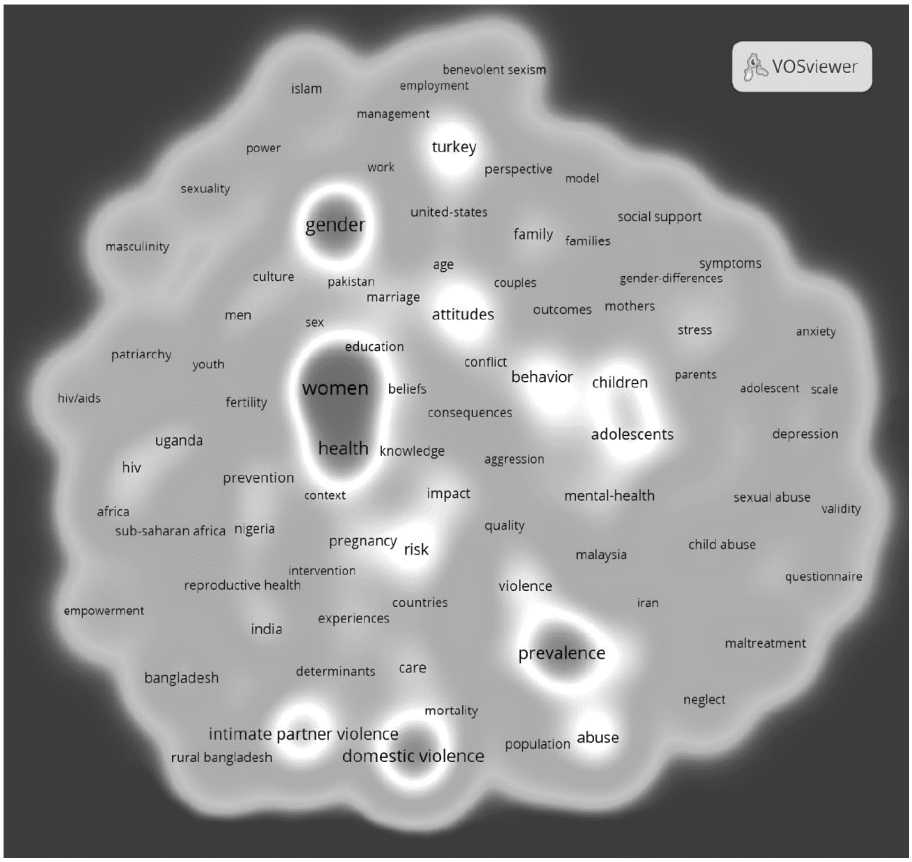

واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده به ۷ خوشه تقسیم شده است که در ادامه، هریک از خوشه‌ها به‌صورت مجزا مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. هر نقشه از گره‌هایی تشکیل شده است که این گره‌ها توسط خطوطی به یکدیگر متصل شده‌اند. هرچه این خطوط پررنگ‌تر باشد، نشان‌دهنده ارتباط بیشتر بین واژه‌ها است.

خوشه **جنسیت و زنان** شامل این واژگان است: دسترسی، سازمان، تضاد، خیرخواه، کامرون، تابعیت/ شهروندان، شهر، کالج دانشگاهی، تمدن/ فرهنگ، گفتمان، آموزش و پرورش، مصر، استخدام، توانمندسازی، زنانه، فمینیسم، مردان همجنس‌باز، جنسیت، تفاوت جنسیتی،

برابری جنسیتی، نابرابری جنسیتی، روابط جنسیتی، نقش‌های جنسیتی، دختران، همجنس‌گرا، خصومت، هویت، نابرابری، بینش، برآورد/ پرسشنامه، اسلام، همجنس‌باز، مدیریت، مردانگی، مردان، خاورمیانه، مادری، زنان مسلمان، نیازها، گرایش/ عقیده، مشارکت، مردسالاری، سیاست‌گذاری، فعالیت‌های سیاسی/ نمایندگان سیاسی، قدرت، تبعیض، فضا و محیط عمومی، کیفیت/ کیفی، تجاوز جنسی، بازسازی و اصلاح، تعصب مذهبی، حقوق، نقش‌ها، جنس/ روابط جنسی، خشونت جسمی، تمایلات جنسی، موقعیت، کشور/ دولت، کلیشه، ترکیه، اهل کشور ترکیه، دانشگاه، دانشجویان دانشگاه، ارزش‌ها، بهزیستی، زنان، توانمندسازی زنان، اشتغال، کارخانه/ محل کار، زنان جوان.

در این خوشه، واژه جنسیت و زنان بیشترین ارتباط را با دیگر مفاهیم این خوشه دارند و بعد از آنها به ترتیب، واژگان ترکیه، تبعیض جنسیتی خیرخواهانه و اسلام، دارای بیشترین ارتباط با دیگر مفاهیم خوشه هستند.

واژگان ذیل، دارای بیشترین ارتباط با یکدیگر هستند:

جنسیت و قدرت، جنسیت و جنس، جنسیت و کار، جنسیت و استخدام، جنسیت و مردانگی، زنان و کار (اشتغال)، زنان و توانمندسازی، زنان و اسلام، زنان و خشونت جنسی، زنان و تجاوز جنسی، زنان و برابری جنسیتی، زنان و فرهنگ، ترکیه و خشونت جنسی، ترکیه و تجاوز جنسی، ترکیه و خشونت در محل کار، ترکیه و تبعیض جنسیتی خیرخواهانه.

خوشه **اچ آی وی** دارای واژگان زیر است: سقط جنین، تبعیت، نوجوان، آفریقا، ایدز، الکل/ مشروبات الکلی، رفتارها/ کارکردها، مراقبت، چین، استفاده از کاندوم، شرایط، پیشگیری از بارداری، فساد، عوامل تعیین‌کننده، توسعه، بازنمود، تبعیض، حوزه، باروری، نقش جنسیتی، اچ ای وی، پیشگیری از اچ ای وی، احتمال اچ ای وی/ خطر اچ ای وی، سرایت اچ ای وی/ ابتلا به اچ ای وی، اچ ای وی/ ایدز، حقوق بشر، تأثیرات، هندوستان، اندونزی، سقط جنین القاشده، سرایت/ ابتلا، مداخله، خشونت شریک جنسی صمیمی، کنیا، لبنان، مرگ‌ومیر مادران، نرم‌افزار متلب، مهاجرت، میزان شیوع، مرگ‌ومیر، نمونه ملی، نیجریه، همسران، مردم/ ملت، فقر، بارداری، پیشگیری، برنامه، برنامه‌ها، بهداشت و سلامت باروری، خطر

(ریسک)، رفتار مخاطره‌آمیز، مناطق روستایی اوگاندا، خدمات، رفتار جنسی، آفریقای جنوبی، داغ ننگ، راهبردها، جنوب صحرای آفریقا، تانزانیا، گرایشات/ تمایلات، آزمون/ سنجش، اوگاندا، ناخواسته، خشونت علیه، آسیب‌پذیری، کارگران، جوانان.

در این خوشه نیز واژه اچ آی وی بیشترین ارتباط را با سایر واژگان این خوشه دارد. سایر واژگان دارای بیشترین ارتباط، واژه‌های اوگانادا، خطر (ریسک)، آفریقای جنوبی، پیشگیری، تأثیر، آفریقا، بارداری و مراقبت هستند. در این خوشه، واژگان دارای بیشترین ارتباط، عبارتند از:

اچ آی وی و ریسک، اچ آی وی و استفاده از کاندوم، اچ آی وی و ایدز، اچ آی وی و جوانان، اچ آی وی و رفتار جنسی، اچ آی وی و جنوب صحرای آفریقا، اچ آی وی و اوگاندا، اوگاندا و مناطق روستایی اوگاندا، اوگاندا و پیشگیری، اوگاندا و جوانان، بارداری و هند، بهداشت باروری و هند، آفریقای جنوبی و خشونت شریک جنسی صمیمی، آفریقای جنوبی و بارداری، آفریقای جنوبی و جنوب صحرای آفریقا، خطر (ریسک) و داغ ننگ، خطر (ریسک) و بارداری، خدمات و مراقبت، مرگ‌ومیر و مراقبت، آفریقا و نیجریه.

خوشه سوم شامل واژگان ذیل می‌باشد: فرهنگ‌پذیری، اختلال بیش‌فعالی کمبود توجه، سازگاری، دیدگاه، بلوغ/ دوران نوجوانی و جوانی، نوجوان، دلبستگی بزرگسالان، اضطراب، مشارکت، دلبستگی/ وابستگی، مستبد/ دیکتاتور، استقلال/ خودمختاری، رفتار، کودک/ فرزند، کودکان/ فرزندان، چین، رابطه نزدیک/ رابطه سخت‌گیرانه و منطقی، جمع‌گرایی، ارتباطات، مهارت، ناسازگاری، زوجین، افسردگی، اختلال، مضطرب، طلاق، تأثیر/ فایده، خانواده‌ها، خانواده، تفاوت جنسیتی، پیشینه/ سابقه/ تاریخچه، شخصی‌سازی، نوزادان، ناباروری، عشق، مالزی، رضایت زناشویی، ازدواج، سلامت روحی/ سلامت روانی، مدل‌ها، مادران، پدری/ مادری، سبک‌های فرزندپروری، والدین، الگوها، حمایت اجتماعی ادراک‌شده، شخصیت/ هویت، دیدگاه‌ها، رفتار اجتماعی، روانی/ روان‌شناختی، روان‌شناسی، بیمار روانی، خصوصیت، دین و مذهب، حالت ارتجاعی، روابط عاشقانه و رمانتیک، رضایتمندی، خود/ خویشتن، مفهوم خود، عزت نفس/ اعتماد به نفس، تفاوت جنسیتی، حمایت اجتماعی، استرس، سوء مصرف مواد، حمایت، انتقال، ایالات متحده، کودکان/ فرزندان جوان.

در خوشه **نوجوانان، کودکان و حمایت خانواده**، بیشترین میزان ارتباط با واژگان دیگر را واژگان نوجوانان، کودکان، استرس، رفتار، افسردگی، سازگاری، حمایت اجتماعی و خانواده به خود اختصاص داده‌اند. همان‌طورکه مشاهده می‌شود ارتباط واژگان حمایت اجتماعی و خانواده، نوجوانان و کودکان، نوجوانان و رفتار، نوجوانان و سازگاری، نوجوانان و حمایت اجتماعی، نوجوانان و خانواده، نوجوانان و استرس، نوجوانان و والدین، کودکان و رفتار، کودکان و حمایت اجتماعی، حمایت اجتماعی و خانواده، حمایت اجتماعی و استرس، خانواده و حمایت، حمایت و سازگاری، افسردگی و اختلال، افسردگی و اضطراب، افسردگی و استرس و استرس و اضطراب، بیش از سایر واژگان است.

خوشه **شیوع، جامعه و بهداشت**، متشکل از این واژگان است: تمایل/ عادت/ اعتیاد، بزرگسالان، سن، نگرش، موانع پیشرفت، کشورها، علایم افسردگی، بیماری، اختلالات، اختلال در عملکرد، همه‌گیرشناسی/ واگیرشناسی، تجربه/ پیشامد، پیگیری/ پس‌آمد، سلامت، مدل اعتقادات بهداشتی، خانه، زندگی/ دوران زندگی، رضایت از زندگی، یائسگی، مدل/ الگو، تغذیه، چاقی، بزرگسالان مسن‌تر، پیامدها، چاقی/ اضافه وزن، استرس اکسیداتیو، پاکستان، تاب‌آوری، ادراکات، فعالیت فیزیکی، مردم/ جامعه، زنان یائسه، افسردگی بعد از زایمان، پس از زایمان، پیش‌بینی‌کننده‌ها، شیوع، ویژگی‌های روان‌سنجی، کیفیت زندگی، پرسشنامه، کارآزمایی کنترل‌شده تصادفی، اعتبار، عوامل خطر، معیار/ مقیاس، خودکارآمدی، علائم، تحول/ گذار، زنان ترکیه، دانشجویان دانشگاه، اعتبارسنجی/ اعتباریابی، روایی، وزن، بهداشت و سلامت زنان.

واژگان شیوع، بهداشت و سلامت، عوامل خطر، پیش‌بینی‌کننده‌ها، ادراکات و علائم دارای بیشترین میزان ارتباط با سایر واژگان این خوشه هستند. از میان واژگان خوشه ۴، واژگان ذیل، بیشترین میزان ارتباط را به دست آورده‌اند:

شیوع و مردم/ جامعه، شیوع و همه‌گیرشناسی/ واگیرشناسی، شیوع و پیش‌بینی‌کننده‌ها، شیوع و بهداشت و سلامت، شیوع و عوامل خطر، شیوع و اختلال در عملکرد، شیوع و پیامدها، شیوع و پرسشنامه، شیوع و پس از زایمان، بهداشت و سلامت و کیفیت زندگی، بهداشت و

سلامت و زنان یائسه، بهداشت و سلامت و سن، بهداشت و سلامت و عوامل خطر، بهداشت و سلامت و پاکستان، بهداشت و سلامت و علائم، بهداشت و سلامت و پیامدها، بهداشت و سلامت و کشورها، پیش‌بینی‌کننده‌ها و عوامل خطر، پیش‌بینی‌کننده‌ها و ادراکات.

واژگان خوشه **سلامت روان و پرخاشگری** بدین شرح‌اند: پرخاشگری، رفتار ضد اجتماعی، تجاوز جنسی، مشارکت، زنان مضروب، زایمان/ تولد، زورگویی، بیماری‌های قلبی عروقی، زایمان، کودکی/ خردسالی، پیامدها، راهکارها و استراتژی‌های مقابله، برملاسازی، مراقبت، مداخله، درد زایمان، سلامت روانی، فراتحلیل، اختلال استرس پس از سانحه، پناهندگان/ مهاجران، سوء استفاده جنسی، استعمال دخانیات، کودکان خیابانی، بازماندگان، آسیب/ ضربه، قربانی، قربانی‌شدن، قربانیان، جنگ.

در این خوشه، ۶ واژه بهداشت و سلامت روان، اختلال استرس پس از سانحه، قربانیان، سوء استفاده جنسی، بازماندگان و فراتحلیل، دارای بیشترین ارتباط با سایر واژگان هستند. از میان واژگان این خوشه، بیشترین ارتباط میان واژگان ذیل مشاهده شده است:

بهداشت و سلامت روان و برملاسازی، بهداشت و سلامت روان و پرخاشگری، بهداشت و سلامت روان و زورگویی، بهداشت و سلامت روان و اختلال استرس پس از سانحه، اختلال استرس پس از سانحه و کودکی/ خردسالی، اختلال استرس پس از سانحه و پناهندگان، اختلال استرس پس از سانحه و بازماندگان، اختلال استرس پس از سانحه و قربانیان، قربانیان و راهکارها و استراتژی‌های مقابله، قربانیان و پناهندگان، قربانیان و بازماندگان، قربانیان و تجاوز جنسی، تجاوز جنسی و بازماندگان، بازماندگان و زنان مضروب، پیامدها و فراتحلیل، فراتحلیل و کودکی/ خردسالی.

خوشه **بدرفتاری و تجاوز به کودکان** دارای واژگان ذیل است: سوء استفاده/ خشونت/ تجاوز، نگرش‌ها، آگاهی/ اطلاع، مراقبین، سوء استفاده از کودکان، بدرفتاری با کودکان، سوء استفاده جنسی از کودکان، تنبیه بدنی، تصمیم‌گیری، تجربیات، هنگ کنگ، انتقال بین نسلی، ایران، اسرائیل، دانش، بدرفتاری، گزارش اجباری، بی‌توجهی/ اهمال و غفلت، سوء استفاده فیزیکی، تنبیه فیزیکی، متخصصان، مدل/ الگو/ نمونه، عربستان سعودی، دبستان،

سوء استفاده جنسی، دانش‌آموزان/ دانشجویان، معلمان/ مربیان، خشونت.

در این خوشه، واژگان بدرفتاری، سوء استفاده و تجاوز، نگرش‌ها، بی‌توجهی/ اهمال و غفلت، سوء استفاده از کودکان، سوء استفاده جنسی از کودکان، خشونت، و سوء استفاده فیزیکی، بیشترین ارتباط را با سایر واژگان به خود اختصاص داده‌اند. همچنین واژه‌های دارای بیشترین ارتباط، بدین شرح‌اند:

بدرفتاری و سوء استفاده و تجاوز، بدرفتاری و بی‌توجهی/ اهمال و غفلت، بدرفتاری و نگرش‌ها، بدرفتاری و سوء استفاده جنسی، سوء استفاده و تجاوز و خشونت، سوء استفاده و تجاوز و بی‌توجهی/ اهمال و غفلت، سوء استفاده و تجاوز و نگرش‌ها، سوء استفاده و تجاوز و ایران، سوء استفاده و تجاوز و اسرائیل، سوء استفاده و تجاوز و سوء استفاده جنسی، نگرش‌ها و دانش، نگرش‌ها و سوء استفاده از کودکان، نگرش‌ها و دانشجویان، سوء استفاده جنسی و ایران.

واژگان خوشه **خشونت خانگی و خشونت شریک جنسی** شامل موارد ذیل است: بنگلادش، عقاید/ اعتقادات، اجتماع، برنامه‌های اعتباری، خشونت قرار عشقی، خشونت خانگی، شوهران، خشونت شریک جنسی صمیمی، اردن، خشونت زناشویی، زنان ازدواج‌کرده/ زنان متأهل، چند ملیت، نیکاراگوئه، خشونت فیزیکی، اختلال استرس پس از سانحه، زنان باردار، اردوگاه‌های پناهندگان، مدارک/ منابع، مناطق روستایی بنگلادش، تجاوز جنسی، خشونت همسر، خشونت علیه زنان، سوء استفاده از همسر، کتک‌زدن همسر، بهداشت زنان.

۲ واژه خشونت خانگی و خشونت شریک جنسی صمیمی، دارای بیشترین میزان ارتباط با سایر واژگان این خوشه هستند. بعد از این دو، واژگان بنگلادش، مناطق روستایی بنگلادش، سوء استفاده از همسر و عقاید/ اعتقادات، دارای بیشترین سهم ارتباط با واژگان دیگر این خوشه هستند. واژگان دارای بیشترین ارتباط در این خوشه از این قرارند: خشونت خانگی و برنامه‌های اعتباری، خشونت خانگی و نیکاراگوئه، خشونت خانگی و خشونت شریک جنسی صمیمی، خشونت خانگی و بنگلادش، خشونت خانگی و سوء استفاده از همسر، خشونت خانگی و اجتماع، خشونت خانگی و مناطق روستایی بنگلادش، خشونت شریک جنسی صمیمی و لبنان، خشونت شریک جنسی صمیمی و تجاوز جنسی، خشونت شریک جنسی

صمیمی و بنگلادش، خشونت شریک جنسی صمیمی و مناطق روستایی بنگلادش، سوء استفاده از همسر و عقاید/ اعتقادات، سوء استفاده از همسر و مناطق روستایی بنگلادش.

سوال ۶: شبکه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده بر اساس سنجه‌های مرکزیت به لحاظ درجه، نزدیکی و بینابینی چگونه است و واژگان دارای نقش مرکزیت در این حوزه کدامند؟

مرکزیت درجه، ساده‌ترین نوع مرکزیت است که از گره‌هایی تشکیل می‌شود. ارزش هر گره، از تعداد همسایگانش به دست می‌آید. تعداد همسایگان، از ارتباط‌هایی که به هر گره متصل است به دست می‌آید. هرچه درجه مرکزیت یک گره بیشتر باشد، آن گره دارای ارتباطات و شبکه بیشتری است (شکفته و حریری، ۱۳۹۲). بر اساس داده‌های به‌دست‌آمده، واژه زنان در پایگاه وب آو ساینس دارای بیشترین مرکزیت درجه با میزان ۹۸۹٫۰۰۰ است. واژه‌های شیوع با مرکزیت درجه ۸۱۴٫۰۰۰ و خشونت خانگی با مرکزیت درجه ۷۹۱٫۰۰۰ به ترتیب در رتبه دوم و سوم قرار دارند.

سنجه مرکزیت، نزدیکی فاصله یک گره از سایر گره‌ها را نشان می‌دهد. این فاصله‌ها، دسترس‌پذیری، امنیت و سلامت عامل‌ها را نشان می‌دهد. سنجه نزدیکی، کوتاه‌ترین فاصله هر عامل با دیگر عامل در شبکه است (جعفرزاده، ۱۳۹۱). با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل مرکزیت نزدیکی حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی در پایگاه وب آو ساینس، واژه زنان دارای بیشترین مرکزیت نزدیکی با میزان ۴۲۲٫۰۰۰ است. واژه‌های بهداشت و سلامت، با مرکزیت نزدیکی ۴۵۱٫۰۰۰ و جنسیت با مرکزیت نزدیکی ۴۵۸٫۰۰۰، به ترتیب در رتبه دوم و سوم قرار دارند.

مرکزیت بینابینی، نشان‌دهنده موقعیت و ارزش گره در نقشه است. گره‌ای دارای بیشترین مرکزیت بینابینی است که مابین تعداد زیادی از گره‌ها قرار بگیرد و راه‌های ارتباطی دیگر از آن عبور کنند (شکفته و حریری، ۱۳۹۲). با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از پایگاه وب آو ساینس، واژه زنان دارای بیشترین مرکزیت بینابینی با میزان ۴۲۳۳٫۷۵۵ است. واژه‌های جنسیت با مرکزیت بینابینی ۳۰۰۴٫۳۸۵ و بهداشت و سلامت با مرکزیت بینابینی ۲۷۲۷٫۲۳۶ در رتبه دوم و سوم قرار دارند.

جدول ۴: واژه‌های برتر شبکه هم‌رخدادی واژگان بر اساس سنجه مرکزیت درجه، بینابینی و نزدیکی حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی در پایگاه وب آو ساینس

واژه	مرکزیت درجه	واژه	بینابینی	واژه	نزدیکی
زنان	۹۸۹٫۰۰۰	زنان	۴۲۳۳٫۷۵۵	زنان	۴۲۲٫۰۰۰
شیوع	۸۱۴٫۰۰۰	جنسیت	۳۰۰۴٫۳۸۵	بهداشت و سلامت	۴۵۱٫۰۰۰
خشونت خانگی	۷۹۱٫۰۰۰	بهداشت و سلامت	۲۷۲۷٫۲۳۶	جنسیت	۴۵۸٫۰۰۰

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از سنجه‌های حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی، یافته‌ها نشان می‌دهد واژه زنان در سه سنجه مرکزیت درجه، مرکزیت نزدیکی و مرکزیت بینابینی در پایگاه وب آو ساینس، در رتبه اول قرار دارد. واژه جنسیت، در سنجه مرکزیت بینابینی، رتبه دوم و در سنجه مرکزیت نزدیکی، رتبه سوم را به خود اختصاص داده است. رتبه دوم مرکزیت درجه، به واژه شیوع تعلق دارد. واژه بهداشت و سلامت، در سنجه مرکزیت بینابینی، حائز رتبه سوم و در مرکزیت نزدیکی، حائز رتبه دوم شده است. در این میان، خشونت خانگی، در سنجه مرکزیت، رتبه سوم را اخذ کرده است. برترین واژگان این حوزه بر اساس سنجه‌های مرکزیت، در جدول ۴ ارائه شده‌اند.

سوال ۷: ساختار شبکه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده، در کشورهای اسلامی در پایگاه وب آو ساینس، از لحاظ پیوستگی و گسستگی چگونه است؟

برای به‌دست‌آوردن پیوستگی و گسستگی شبکه اجتماعی حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی، باید تعداد گره‌ها، پیوندها، چگالی و ضریب خوشه‌بندی شبکه را به دست بیاوریم. اگر تعداد پیوندها در شبکه، کم باشد آن شبکه، گسسته یا پراکنده است. اگر تعداد پیوندها و خطوط در یک گراف، بیشتر از تعداد رئوس باشد، آن شبکه، پیوسته است. با توجه به یافته‌های جدول ۵، شبکه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی در پایگاه وب آو ساینس، از ۳۴۹ گره و ۳۰۶۵۲ پیوند تشکیل شده است. طبق نتایج به‌دست‌آمده مشاهده می‌کنیم تعداد پیوندها از تعداد گره‌ها در پایگاه بیشتر است که این نشان‌دهنده پیوستگی شبکه می‌باشد. چگالی هم‌رخدادی واژگان پایگاه وب

آو ساینس ۸۸/۰۸ درصد است. ضریب خوشه‌بندی در پایگاه وب آو ساینس ۱/۴۱ محاسبه شده است. با توجه به چگالی به‌دست‌آمده مشاهده می‌شود در پایگاه وب آو ساینس حدود ۱/۴۱ واژه در اطراف هر عامل، متراکم شده‌اند که پیوستگی زیاد شبکه هم‌رخدادی واژگان جنسیت، زنان و خانواده را نشان می‌دهد.

جدول ۵: ساختار شبکه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی در پایگاه وب آو ساینس

تعداد گره‌ها	تعداد پیوندها	چگالی	ضریب خوشه‌بندی
۳۴۹	۳۰۶۵۲	۸۸/۰۸	۱/۴۱

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی برون‌دادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی از طریق هم‌رخدادی واژگانی در پایگاه استنادی وب آو ساینس مورد بررسی قرار گرفت. در حوزه موضوعی مد نظر، ۱۷۸۴ مدرک در ۱۱ قالب منتشر شده‌اند که قالب مقاله در کشورهای اسلامی با تعداد ۱۵۸۲ مورد (۸۵،۴۲ درصد) و در ایران با تعداد ۱۲۴ مورد (۸۲،۶ درصد)، بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است. این یافته با یافته‌های اغلب پژوهش‌ها از قبیل: مسگرپور و دیگران (۱۳۸۸)، نوروزی چاکلی و حسن‌زاده (۱۳۸۸)، منصوری و عصاره (۱۳۸۹)، نیاکان (۱۳۸۹)، حریری و ریاحی (۱۳۹۲)، و گلتاجی و بهزادی (۱۳۹۳) همسو است. به این ترتیب، مشاهده می‌شود که قالب مقاله مجله با توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد خود نسبت به انواع دیگر قالب‌ها، به‌عنوان یکی از پراستقبال‌ترین محمل‌های انتقال اطلاعات علمی در میان پژوهشگران مطرح است. به این ترتیب می‌توان نتیجه گرفت اگرچه قالب‌های دیگر، چه در خارج از کشور و چه در داخل، از اهمیت برخوردارند، اما قالب مقاله در خارج و داخل کشور و در بیشتر حوزه‌ها، نزد پژوهشگران از اهمیت و اعتبار بیشتری برخوردار است. همچنین نمایانگر این است که پژوهشگران، بیشتر از مقالات استفاده می‌کنند.

با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر، مشخص شد بیشترین تکرار واژه‌ها مربوط به خشونت خانگی با واژه‌های خشونت همسر، شیوع، زنان، تجاوز و بهداشت و سلامت است.

به‌علاوه، در پایگاه وب آو ساینس، بیشترین حیطه‌های موضوعی که در حوزه جنسیت، زنان و خانواده، در آن کار شده است، حیطه‌های موضوعی زنان، جنسیت، شیوع، بهداشت و سلامت و خشونت خانگی است.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که مطالعات جنسیت و زنان روی دو مؤلفه کلی زنان و جنسیت متمرکز شده‌اند. از سوی دیگر، به دلیل وجود فرهنگ مردسالاری و مشروعیت‌بخشی سیستم فرهنگی برخی جوامع و کشورها نسبت به خشونت و برتری قدرت جسمانی مردان، خشونت خانگی علیه زنان مشاهده می‌شود. خشونت خانگی علیه زنان که رایج‌ترین نوع آن، خشونت علیه زنان توسط همسر یا شریک زندگی است، پدیده‌ای است که در سراسر جهان دیده شده و دارای ابعاد گسترده‌ای از قبیل خشونت جنسی، خشونت روانی، خشونت اقتصادی، خشونت عاطفی، خشونت فیزیکی و جسمانی است و تهدیدکننده بهداشت و سلامت زنان و خانواده‌ها است. با توجه این موارد، موضوعات زنان، جنسیت، شیوع، بهداشت و سلامت و خشونت خانگی، در صدر تولیدات علمی کشورهای اسلامی قرار گرفته‌اند. این تولیدات علمی در حوزه خشونت می‌تواند دارای دو دلیل باشد: اول، شیوع بالای خشونت در جوامع اسلامی و دوم، برجسته‌سازی و مطرح‌ساختن دفاع از حقوق زنان در کشورهای غربی. به‌طوری‌که این مورد، در شمار اولویت‌های پژوهشی قرار گرفته و نویسندگان کشورهای اسلامی، ضمن اخذ این مسائل از غربی‌ها، برای جلب توجه آنان در چاپ مقالات، به سمت پژوهش بر روی این‌گونه موضوعات متمایل شده‌اند. پرواضح است که سنجش و ارزیابی این فرضیه‌ها، نیازمند پژوهش‌های جامع و کاملی است. همچنین توجه به موضوع بهداشت و سلامت، یا ریشه در توجه به زنان به‌عنوان موجودی مهم و تاثیرگذار در کشورها دارد و یا اینکه در کشورهای اسلامی، آسیب‌ها و پیامدهای بهداشت و سلامت، پررنگ بوده و مسئله‌مندی ایجاد کرده و بالتبع، گرایش پژوهشگران به آنها را سبب شده است یا تحت تأثیر نگرش پزشکی در جامعه مدرن و پزشکی‌کردن مسائل مختلف رخ داده است. به‌علاوه، این احتمال وجود دارد که پرداختن به پژوهش‌هایی که متغیر بهداشت و سلامت را بررسی می‌کنند با توجه به مصادیق واضح آن، با سهولت بیشتری صورت می‌گیرد، لذا گرایش بیشتری به سمت آنها در میان پژوهشگران وجود دارد.

عمده پژوهش‌های پژوهشگران ایرانی (بیش از ۷۵ درصد) در حوزه زنان، جنسیت و خانواده، در مجلات پزشکی و با رویکرد تجربی منتشر شده‌اند. برای تبیین این نتایج می‌توان گفت که میزان پوشش قلمروهای سه‌گانه علوم در پایگاه وب آو ساینس، متفاوت و در علوم اجتماعی و علوم انسانی، کمتر از علوم تجربی است و مانند همه علوم دیگر در ایران، میزان حضور رشته‌ها و مقالات حوزه علوم پزشکی، فنی مهندسی و علوم پایه، از رشته‌ها و مقالات حوزه علوم انسانی و علوم اجتماعی بیشتر است. به‌علاوه، تعداد مقالات ایرانی با رویکرد مذهبی در پایگاه مذکور بسیار ناچیز است و فقط یک مورد وجود داشته که در مجله Sign منتشر شده است. از عوامل مطرح در این زمینه می‌توان به آشنانبودن یا آشنایی کمتر پژوهشگران علوم اسلامی با زبان انگلیسی و رویکرد کیفی‌بودن این مقالات اشاره کرد. البته نتایج پژوهش دیگری که توسط کریمی، طباطبایی امیری و قاسم پور (۱۳۹۸) بر روی کلیه تولیدات علمی منتشرشده در حوزه جنسیت، زنان و خانواده در ایران، انجام یافته است مؤید این مسئله بوده که تولیدات علمی حوزه مذکور با رویکرد الهیاتی و دینی، کاهش داشته است. به این ترتیب که در خصوص تغییرات صورت‌گرفته در کلیدواژه‌های پرتکرار مقالات منتشرشده در ایران طی دهه هشتاد، نسبت به قبل از آن، می‌توان به کاهش پژوهش در حوزه زنان با رویکرد الهیاتی و دینی و نرخ افزایش پژوهش‌های جامعه‌شناسانه و روان‌شناسانه اشاره کرد. در دهه نود نیز تحقیقات کیفی، بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند، به‌طوری‌که کلیدواژه‌های فقه و روایات، در قبل از دهه هشتاد در صدر توجه بودند، ولی در دوره‌های بعدی، کمتر مورد توجه قرار گرفتند. این امر نشان از این واقعیت دارد که هرچند در سال‌های اخیر، رشته مطالعات اسلامی زنان تاسیس شده است، ولی خروجی علمی - پژوهشی کافی در این زمینه، در ایران و خارج از ایران، در پایگاه‌های بین‌المللی از جمله وب آو ساینس تحقق پیدا نکرده است. همچنین تولیدات علمی صورت‌گرفته در حوزه مطالعات زنان، بیش از اینکه متعلق به حوزه مطالعات زنان در دانشگاه و حوزه باشد، متعلق به رشته‌های جامعه‌شناسی و روان‌شناسی است. چرا که با تحول رشته مطالعات زنان و توجه به گرایش حقوق زن در اسلام، می‌بایست کلیدواژه‌های فقه، اسلام و ... بیشتر استفاده

شوند. به‌عبارت‌دیگر، برون‌دادهای علمی رشته مطالعات زنان در حوزه و دانشگاه، از سطح پایان‌نامه، به مقاله علمی - پژوهشی تبدیل نشده است و دیگر اینکه میزان تولیدات در این زمینه نسبت به توجه به تولید دانش و برون‌داد علمی - پژوهشی در رشته‌هایی مثل جامعه‌شناسی و روان‌شناسی، کمتر است.

در خصوص واژگان خوشه‌های استخراج‌شده از برون‌دادهای علمی و ارتباط میان آنها مشاهده شد که واژگان در هفت خوشه قرار گرفتند که بدین شرح‌اند: در خوشه «جنسیت و زنان»، با گسترش حضور اجتماعی زنان و فعالیت‌های زنان در سطوح مختلف جامعه از قبیل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ...، مباحثی از جمله تبعیض جنسیتی، برابری جنسیتی، قدرت، توانمندسازی، خشونت جنسی در محل کار، کار و اشتغال زنان مطرح می‌شوند.

واژه اچ آی وی، بیشترین ارتباط را با سایر واژگان خوشه «اچ آی وی» دارد. سایر واژگان دارای بیشترین ارتباط، واژه‌های اوگانادا، خطر (ریسک)، آفریقای جنوبی، پیشگیری، تأثیر، آفریقا، بارداری و مراقبت هستند. در این خوشه، واژگانی قرار دارند که معرف عوامل زمینه‌ساز، انتقال‌دهنده، مناطق شیوع، تبعات و پیامدها، پیشگیری از ایدز به واسطه مراقبت‌های بهداشتی و ... هستند.

واژگان خوشه «نوجوانان، کودکان و حمایت خانواده» حول مسائل مربوط به نوجوانان و کودکان قرار دارند. با توجه به سطوح سنی جمعیت کشورهای اسلامی، از جمله مسائل مطرح در این کشورها، مسائل مربوط به نوجوانان و کودکان است. به نظر می‌رسد با عنایت به تأثیرگذاری سطح سنی کودکان و نوجوانان در آینده و توسعه همه‌جانبه کشورها، توجه به جنبه‌های مختلف خانوادگی، روان‌شناختی و اجتماعی این سطح سنی، از جمله دغدغه‌های جوامع اسلامی است که با بررسی مسائل روان‌شناختی آنان از قبیل استرس، افسردگی، سازگاری، اضطراب و ... و نیز مسائل اجتماعی از قبیل حمایت اجتماعی و مسائل خانوادگی از قبیل حمایت خانواده، روابط خانوادگی و روابط نوجوانان با والدین، سعی در ارتقای کیفیت زندگی این قشر و تأثیرگذاری بیشتر آنان در جامعه دارند.

در خوشه «شیوع، جامعه و بهداشت» توجه ویژه‌ای به بهداشت و سلامت جسمانی و روانی

زنـان از زوایـای مختلـف شـده اسـت کـه پژوهشـگران کشـور پاکسـتان، بیشـترین نقـش را در ایـن زمینـه داشـته‌اند.

خوشـه «سـلامت روان و پرخاشـگری» بـه آسـیب‌های روانـی ناشـی از پرخاشـگری، بیمـاری و تجـاوز جنسـی و راهکارهـای مقابلـه بـا آن می‌پـردازد.

واژگان خوشـه «بدرفتـاری و تجـاوز بـه کـودکان» حـول محـور رفتارهـای سـوء علیـه کـودکان، نظیـر بدرفتـاری، سـوء اسـتفاده، انـواع خشـونت از قبیـل جسـمی، جنسـی و روانـی، کـه بی‌توجهی و غفلـت یکـی از مصادیـق آن اسـت، متمرکـز شـده‌اند. بـه نظـر می‌رسـد بـا توجـه بـه سـطوح سـنی جمعیـت در کشـورهای اسـلامی، مسـائل مربـوط بـه کـودکان، بـه دغدغـه‌ای بـرای این‌گونـه کشـورها تبدیـل شـده اسـت. از سـوی دیگـر، سـوء رفتـار علیـه کـودکان، اثـرات جسـمانی و روحـی روانـی بی‌شـماری بـر آینـده و دوران بزرگسـالی ایـن افـراد دارد و می‌توانـد زمینه‌سـاز مسـائلی از قبیـل مـورد خشـونت قرارگرفتـن یـا مـورد خشـونت قراردادن افـراد دیگـر در بزرگسـالی شـود. لـذا توجـه بـه این‌گونـه مسـائل، اهمیـت دوچندانـی می‌یابـد. نکتـه حائـز اهمیـت دیگـر در ایـن خوشـه، توجـه بـه ایـن موضـوع اسـت کـه واژه ایـران در خوشـه شـماره ۶ قـرار گرفتـه و دارای ارتبـاط نزدیکـی بـا واژگـان تجـاوز و سـوء اسـتفاده جنسـی اسـت. مسـئله‌ای کـه می‌توانـد مـورد تعمـق و تحلیـل جدی‌تـری از سـوی صاحب‌نظـران عرصـه مطالعـات زنـان و خانـواده قـرار گیـرد. بـه نظـر می‌رسـد یکـی از عوامـل به‌وجودآمـدن ایـن خوشـه، همگام‌شـدن پژوهش‌هـای حـوزه زنـان، جنسـیت و خانـواده بـا تغییـرات و تحـولات رویکـرد جهانـی زیـر چتـر بهداشـت، سـلامت و حقـوق بشـر و همچنیـن تهاجـم فرهنگـی معرفتـی جریان‌هـای فمینیسـتی غرب‌گـرا در کشـورهای اسـلامی اسـت کـه منجـر بـه پررنگ‌شـدن مرزهـای خشـونت، تعاریـف، انـواع و مصادیـق آن شـده و آن را به‌عنـوان مسـئله پژوهشـی بـرای جوامـع اسـلامی نیـز برجسـته سـاخته اسـت.

در خصـوص خوشـه «خشـونت خانگـی و خشـونت شـریک جنسـی»، کشـورهای نیکاراگوئـه، بنگلادش و لبنـان دارای بیشـترین ارتبـاط بـا واژگـان خشـونت خانگـی و خشـونت شـریک جنسـی صمیمـی هسـتند کـه می‌توانـد مـورد توجـه صاحب‌نظـران مربوطـه بـرای مطالعـات گسـترده‌تر در ایـن زمینـه قـرار گیـرد.

مهم‌تریـن کلیدواژه‌هـای حـوزه زنـان، جنسـیت و خانـواده، بـا توجـه بـه بالاتریـن مرکزیـت درجـه، بـه

واژه‌های زنان، شیوع و خشونت خانگی و با توجه به بیشترین سهم در مرکزیت بینابینی، به زنان، جنسیت، بهداشت و سلامت و با توجه به مرکزیت نزدیکی، به سه واژه زنان، بهداشت و سلامت و جنسیت تعلق دارد.

واژه زنان در هر سه شاخص، در زمره سه کلیدواژه برتر است که نشان‌دهنده اهمیت این واژه در حوزه موضوعی جنسیت، زنان و خانواده است. واژه جنسیت در سنجه مرکزیت بینابینی، رتبه دوم و در سنجه مرکزیت نزدیکی، رتبه سوم را به خود اختصاص داده است. رتبه دوم مرکزیت درجه به واژه شیوع تعلق دارد. واژه بهداشت و سلامت در سنجه مرکزیت بینابینی، حائز رتبه سوم و در مرکزیت نزدیکی، حائز رتبه دوم شده است. در این میان، خشونت خانگی، در سنجه مرکزیت درجه، رتبه سوم را اخذ کرده است. با توجه به این مطالب، می‌توان بیان کرد که واژه‌های زنان، بهداشت و سلامت و جنسیت، شیوع و خشونت خانگی، در پایگاه وب‌آو ساینس از نقش کلیدی در شبکه هم‌رخدادی حوزه جنسیت، زنان و خانواده برخوردارند و دارای موقعیت مطلوب‌تری نسبت به سایر واژه‌ها در شبکه هستند.

طبق یافته‌های پژوهش، شبکه حوزه جنسیت، زنان و خانواده دارای پیوستگی مناسب است و واژگان، به‌صورت متراکم و پیوسته در کنار یکدیگر واقع شده‌اند.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بیشتر

مطالعه تطبیقی هم‌رخداد واژگانی برون‌دادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده بین ایران و کشورهای توسعه‌یافته

مطالعه تطبیقی هم‌رخداد واژگانی برون‌دادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده بین ایران و کشورهای عربی

مطالعه تطبیقی هم‌رخداد واژگانی برون‌دادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده بین کشورهای اسلامی و اروپایی

مطالعه تطبیقی هم‌رخداد واژگانی برون‌دادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده بین رشته‌های علمی مختلف

فهرست منابع

۱. احمدی، حمید و کوکبی، مرتضی (۱۳۹۴ش)، «همایندی واژگان: مطالعه‌ای پیرامون پیوند و مرز میان مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش بر اساس انتشارات داخلی نویسندگان ایرانی»، *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، سال۳۰، ش۲، ص۶۴۷-۶۷۶.

۲. بختیاری، آمنه و دیگران (۱۳۹۳ش)، «تحلیل محتوای موضوعی مقالات علمی پژوهشی حوزه زن و خانواده»، *پژوهشنامه زنان*، سال۵، ش۲، پاییز و زمستان، ص۱-۲۲.

۳. توکلی‌زاده راوری، محمد؛ دهقانی، فاطمه، نجابتیان، مریم و سهیلی، فرامرز (۱۳۹۴ش)، «تحلیل محتوای مقالات فارسی نشریات علمی ایران در زمینه ازدواج و طلاق»، *فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده*، سال۱۰، ش۳۲، ص۷-۲۸.

۴. توکلی فراش، لیلا (۱۳۹۵ش)، «ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی برون‌دادهای حوزه کارآفرینی در بازه زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۵ از طریق هم‌رخدادی واژگان در پایگاه استنادی وب آو ساینس و تعیین جایگاه ایران در این حوزه»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی گرایش مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

۵. حریری، نجلا و ریاحی، عارف (۱۳۹۲ش)، «بررسی همکاری‌های علمی میان کشورهای عضو پیمان دی هشت؛ نگاهی به نقش ایران در این نوع همکاری‌ها و راهکارهایی برای ارتقای آن»، *فصلنامه سیاست خارجی*، سال۲۷، ش۴، زمستان، ص۹۱۹-۹۴۱.

۶. سهیلی، فرامرز؛ شعبانی، علی و خاصه، علی‌اکبر (۱۳۹۵ش)، «ساختار فکری دانش در حوزه رفتار اطلاعاتی: مطالعه هم‌واژگانی». *تعامل انسان و اطلاعات*، سال۲، ش۴، ص۲۱-۳۶.

۷. صدیقی، مهری (۱۳۹۳ش)، «بررسی کاربرد روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان در ترسیم ساختار حوزه‌های علمی (مطالعه موردی: حوزه اطلاع‌سنجی)»، *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، سال۳۰، ش۲، ص۳۷۳-۳۹۶.

۸. کریمی، رضا؛ طباطبایی امیری، فائزه‌السادات و قاسم‌پور، فاطمه (۱۳۹۸ش)، «مطالعه علم‌سنجی حوزه جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از ترسیم نقشه هم‌رخدادی واژگان»، *نشریه مطالعات جنسیت و خانواده*، سال۷، ش۲، پاییز و زمستان، ص۳۱-۶۰.

۹. گلتاجی، مرضیه و بهزادی، زهرا (۱۳۹۳ش)، «تحلیل استنادی و ترسیم نقشه تاریخ‌نگاشتی تولیدات علمی پاتولوژی کشورهای خاورمیانه طی سال‌های 2000-2009»، *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، سال۲۵، ش۲، ص۶۸-۸۴.

۱۰. محمدی، احسان (۱۳۸۷ش)، «ترسیم نقشه علمی نانو تکنولوژی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۱۱. مسگرپور، بیتا؛ اعتمادی، آرش؛ فتوحی، اکبر؛ کبریائی‌زاده، عباس و یونسیان، مسعود (۱۳۸۸ش)، «روند تحقیقات علوم دارویی در ایران در مقایسه با کشورهای خاورمیانه و آفریقای شمالی: یک مطالعه

علم‌سنجی»، *فصلنامه مدیریت اطلاعات سلامت*، سال۶، ش۲، پاییز و زمستان، ص۱۴۱-۱۵۱.
۱۲. منصوری، علی و عصاره، فریده (۱۳۸۹ش)، «کشورهای پیشرو علمی جهان اسلام در پایگاه وب اوساینس»، *فصلنامه کتاب*، ش۸۱، ص۱۴۷-۱۶۹.
۱۳. نیاکان، شهرزاد (۱۳۸۹ش)، «تولیدات علمی ده ساله ایرانیان در سطح بین المللی (۱۹۹۸-۲۰۰۷)»، *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، سال۲۱، ش۴، زمستان، ص۷۲-۸۶.
۱۴. نوروزی چاکلی، عبدالرضا و حسن‌زاده، محمد (۱۳۸۸ش)، «تولیدات علمی نمایه‌سازی‌شده ایران و کشورهای اسلامی منطقه خاورمیانه در WOS (۲۰۰۳-۲۰۰۷)»، *فصلنامه دانش‌شناسی*، سال۲، ش۶، پاییز، ص۸۹-۱۰۳.
۱۵. هاتفی مستقیم، رقیه و دیگران (۱۳۹۸ش)، «نقشه مفهومی خانواده در ایران؛ مطالعه متون منتشرشده در موضوع مطالعات زنان، ۱۳۹۷-۱۳۷۴»، *مطالعات راهبردی زنان*، سال۲۱، ش۸۳، ص۵۳-۸۰.
16. He, Q. (1999). Knowledge discovery through co-word analysis. *Library trends*, 48(1), 133-159.